

Justitsministeriets
FORSKNINGSKONTOR

Nye foranstaltningsdomme i 2019

JUSTITSMINISTERIET

Resumé

Der blev i 2019 afsagt 822 foranstaltningsdomme. Disse domme angår 812 personer, idet ti personer er blevet idømt en foranstaltningsdom to gange i løbet af året.

65 pct. af foranstaltningsdommene angår psykisk syge, 20 pct. mentalt retarderede og 15 pct. mangelfuldt udviklede. Derudover er der en enkelt sag, der angår forbigeående, abnorm rus (straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt.).

Andelen af domme uden tidsbegrænsning er størst for de psykisk syge (46 pct.), lidt lavere for mentalt retarderede (39 pct.) og lavest for mangelfuldt udviklede m.v. (36 pct.).

Ifølge rapportens opgørelser angår de foranstaltningsdomme, der er idømt i 2019, og hvor der ikke er fastsat en længstetid, i alle tilfælde en lovovertrædelse, som hører under – eller ud fra en konkret vurdering kan vurderes at høre under – kriminalitetstyperne nævnt i straffelovens § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2.

Med udgangspunkt i dommens hovedforhold ses, at de tre hyppigste kriminalitetsformer for både psykisk syge, mangelfuldt udviklede og mentalt retarderede er vold og trusler mod offentligt ansatte (straffelovens § 119), simpel vold (straffelovens § 244) og trusler (straffelovens § 123 og § 266).

Indhold

1	Indledning	4
2	Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme	5
3	Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand	8
4	Tidsbegrænsning og foranstaltningens art	9
5	Længstetider for ophold	12
6	Tidsbegrænsning og kriminalitetens art	13

Indledning

I forbindelse med en lovændring vedrørende tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 blev det besluttet, at der løbende skal indsamles oplysninger om domme, afsagt efter lovens ikrafttræden 1. juli 2000, således at Retsudvalget kan holdes orienteret om udviklingen på området.

Den foreliggende statistik omhandler domme, der er afsagt i perioden fra d. 1. januar 2019 til d. 31. december 2019. Der er tidligere udarbejdet redegørelser om domme for perioden 1. juli 2000 til 31. december 2001 og separat for årene 2002 til 2018.

I dette notat belyses udviklingen separat for de psykisk syge (jf. straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt.), de mentalt retarderede (straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt. og straffelovens § 16, stk. 2) samt personer, der henhører under straffelovens § 69 – i det følgende rubriceret under betegnelsen ”mangelfuldt udviklede m.v.” Derudover er der en enkelt sag, der angår forbigående, abnorm rus (straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt.).

Data til brug for undersøgelsen stammer fra Det Centrale Kriminalregister.

Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme

I 2019 blev der afsagt i alt 822¹ foranstaltningsdomme, jf. tabel 1. De 822 domme angår 812 personer, idet ti personer er blevet idømt en foranstaltningsdom to gange i løbet af 2019.

Af tabellen ses også, at antallet af foranstaltningsdomme steg fra 2001 frem til 2006. Faldet i 2007 er antagelig relateret til retsreformen, og de efterfølgende år viser da også en stigning i antallet af domme frem til 2011², hvorefter perioden er præget af henholdsvis stabilitet og fald i antallet af domme. Antallet af domme i 2019 er dog lidt højere end de tre foregående år.

¹ Det bemærkes, at 35 af de domme, rapporten omhandler, fortsat var under anke, da rapporten blev udarbejdet. Dette antal er højere end i opgørelserne i tidligere rapporter, hvilket antageligvis skyldes, at domstolene har været lukket i en periode på grund af COVID-19 og dermed har behandlet færre sager, samt at Justitsministeriets Forskningskontor har udarbejdet denne rapport tidligere på året, end det har været tilfældet i tidligere år.

² Det mindre fald, der ses i 2009, skyldes antageligvis, at data for det år først er blevet udtrukket fra Det Centrale Kriminalregister i 2013. Personer, der efter dommen er døde, slettes i Det Centrale Kriminalregister efter senest to år, hvilket betyder, at sådanne tilfælde i større omfang vil mangle blandt domme vedrørende 2009.

Tabel 1Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme samt i andelen af domme uden tidsbegrænsning.³

	Antal	Andel uden tidsbegrænsning
2001	362	43,1 %
2002	460	44,3 %
2003	528	42,2 %
2004	579	38,3 %
2005	685	39,6 %
2006	749	37,5 %
2007	591	37,9 %
2008	680	37,8 %
2009	662	42,6 %
2010	857	35,8 %
2011	924	38,3 %
2012	885	38,3 %
2013	868	39,1 %
2014	907	40,8 %
2015	835	41,7 %
2016	779	40,2 %
2017	771	39,9 %
2018	808	43,6 %
2019	822	42,9 %

³ Når antallet af nye foranstaltningsdomme, der er afsagt i de enkelte år, afviger en smule fra de tal, der er anført i tidligere rapporter for de enkelte år, skyldes det ankesager. Domme, der er under anke på tidspunktet for rapportens udarbejdelse, inkluderes i opgørelserne, jf. fodnote 1, men i tilfælde af, at disse domme ændres ved dom i 2. instans, korrigeres opgørelserne, således at det er dommen i sidste instans, der indgår.

I en tidligere undersøgelse fra Justitsministeriets Forskningskontor belyses udviklingen i foranstaltningsdomme 1981-2012, idet der ses på, hvilke forhold der har haft betydning for stigningen i antallet af domme set over hele perioden.⁴ Undersøgelsen viser, at væksten i antallet af foranstaltningsdomme primært beror på flere sager vedrørende vold, herunder især flere sager vedrørende vold eller trusler mod offentligt ansatte. Undersøgelsen viser desuden, at væksten i lidt højere grad beror på domme for forhold, der er begået under en indlæggelse på psykiatrisk hospital eller under et andet psykiatrisk behandlingsforløb, end på domme for lovovertrædelser, der er begået, mens den dømte ikke havde kontakt med psykiatrien. En del af væksten vurderes at bero på en øget anmeldelsestilbøjelighed for vold i arbejdslivet. I rapporten nævnes også, at en øget screening antageligt har betydning for væksten i domme til mangelfuldt udviklede m.v. Endelig påpeges, at lovændringen fra 2000 med indførelse af længstetider og nye krav om kontrol og opfølgning, kan have bevirket en øget påpasselighed med at registrere lovovertrædelser under foranstaltningen, hvilket kan have indebåret, at der hyppigere gives nye sanktioner til nogen, der allerede er underkastet en foranstaltning.

Af tabel 1 ses desuden, at andelen af domme uden tidsbegrænsning ikke varierer markant eller i en entydig retning hen over perioden.

⁴ Jørgensen, T.T. (2014): "Udviklingen i domme til foranstaltning."

3

Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand

Af de 822 domme i 2019 angår 533 (svarende til 65 pct.) psykisk syge, 167 (20 pct.) mentalt retarderede og 121 (15 pct.) mangelfuldt udviklede. 31 af de 167 personer, der er mentalt retarderede, er det i højere grad (straffelovens § 16 stk. 1, 2. pkt.). Dertil kommer en dom, der angår forbigående, abnorm rus (straffelovens § 16 stk. 1, 3. pkt.)⁵.

Tabel 2

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens længstetid og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ingen længstetid	245	46 %	65	39 %	43	36 %
1 år	1	0 %	2	1 %	1	1 %
3 år	3	1 %	24	14 %		
5 år	284	53 %	76	46 %	77	64 %
I alt	533	100 %	167	100 %	121	100 %

Af tabel 2, der angår dommens eventuelle tidsbegrænsning, fremgår, at langt de fleste af de tidsbegrænsede domme har en længstetid på fem år, mens fire domme har en længstetid under tre år. Af tabellen fremgår det desuden, at andelen af domme uden tidsbegrænsning er lidt større for de psykisk syge (46 pct.) end for mentalt retarderede (39 pct.) og mangelfuldt udviklede m.v. (36 pct.).

⁵ Denne dom vil af hensyn til anonymitet ikke indgå i de følgende tabeller.

4

Tidsbegrænsning og foranstaltningens art

Ifølge lovændringen fra 2000 skal der – medmindre kriminaliteten er af den karakter, der fremgår af straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2, jf. det senere – fastsættes en længstetid for foranstaltningen på fem år, såfremt foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes eller indlægges i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige tre år. I de sager, der vedrører de i straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2 nævnte former for kriminalitet, jf. det senere, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

Af de i alt 533 domme, som angår psykisk syge personer, giver 496 mulighed for indlæggelse, mens 34 domme medfører, at den dømte skal anbringes på hospital/institution, jf. tabel 3. Af de i alt 530 domme, der medfører eller kan medføre indlæggelse/anbringelse, er der for 245 domme (svarende til 46 pct.) ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2. Af de resterende domme, der medfører eller kan medføre indlæggelse, har alle 284 domme en længstetid på fem år i overensstemmelse med ordlyden af bestemmelserne i § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1, mens én dom har en længstetid på 1 år. De resterende tre domme giver ikke mulighed for indlæggelse, og der er fastsat en længstetid på tre år for alle tre domme.

Tabel 3

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	1 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indlæggelse			3		3
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	84			167	251
Behandling med mulighed for indlæggelse	132	1		112	245
Anbringelse på hospital/institution	25			3	28
Institution med mulighed for anbringelse på sikret afdeling	4			2	6
I alt	245	1	3	284	533

Med hensyn til de mentalt retarderede er der afsagt 105 domme, som giver mulighed for anbringelse, jf. tabel 4. Der er desuden afsagt 36 anbringelsesdomme. Af de i alt 141 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 65 domme (svarende til 46 pct.) ikke fastsat længstetid for foranstaltningen.

Som nævnt, skal der i domme, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, fastsættes en længstetid, der ikke må overstige tre år, hvilket er tilfældet i 25 af de 26 domme, der ikke giver mulighed for indlæggelse/anbringelse. Én dom har en længstetid på fem år.

Tabel 4

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	1 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse		2	23	1	26
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	36			69	105
Anbringelse på hospital/institution	18		1	3	22
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	8			2	10
Anbringelse i sikret afdeling/institution	3			1	4
I alt	65	2	24	76	167

Af de 121 domme, som angår personer med mangelfuld udvikling m.v., er der fire anbringelsesdomme, og 116 domme som kan medføre indlæggelse, jf. tabel 5. I 43 ud af de 120 domme, der medfører eller kan medføre indlæggelse/anbringelse, er der ikke fastsat længstetid. Dette svarer til 36 pct., hvilket er en mindre andel end for de psykisk syge og de mentalt retarderede. En enkelt sag med mulighed for indlæggelse har en længstetid på 3 år.

For den ene dom, der ikke giver mulighed for indlæggelse/anbringelse, er der fastsat en længstetid på fem år.

Tabel 5

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indlæggelse			1	1
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	21	1	63	85
Behandling med mulighed for indlæggelse	18		13	31
Anbringelse på hospital/institution	2			2
Institution med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afdeling	2			2
I alt	43	1	77	121

5

Længstetider for ophold

Hvis der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 69, som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, jf. straffelovens § 69 a, stk. 1 og stk. 2, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige ét år.

Tabel 6 vedrører de domme, hvor der skal fastsættes en længstetid for opholdet. Som det fremgår af tabellen, er der i 94 af de i alt 120 domme fastsat en længstetid for opholdet på højst ét år. Der er to domme med en længstetid for opholdet på to år og én dom med en længstetid på 3 år. I 23 tilfælde, hvor der gives mulighed for indlæggelse, er der ikke fastsat en længstetid for opholdet.

Tabel 6

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetiden for ophold for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 måneder	1 år	2 år	3 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	16	1	67	1		85
Behandling med mulighed for indlæggelse	6		25			31
Anbringelse i hospital/institution				1	1	2
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	1		1			2
I alt	23	1	93	2	1	120

Tidsbegrænsning og kriminalitetens art

Der skal i almindelighed ikke fastsættes længstetid i sager, der vedrører drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig seksualforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændigheder. I sager, der angår andre former for kriminalitet, skal der som udgangspunkt fastsættes en længstetid.

Tabel 7

Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	1 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt	6		1		7
Andet seksuelt forhold end samleje				1	1
Blufærdighedskrænkelser				5	5
Andre sædelighedsforbrydelser			1		1
Vold/trusler mod off. ansatte	76	1		117	194
Drab	4				4
Forsøg på drab	7				7
Simpel vold	6			56	62
Grov vold	41			3	44
Særlig grov vold	2				2
Vold i øvrigt	1			5	6
Kvalificeret brandstiftelse	2				2
Brandstiftelse i øvrigt	21			2	23
Trusler	52			10	62
Tyveri	1			21	22
Røveri	21			1	22
Andre straffelovsovertrædelser	3		1	36	40
Særlovsovertrædelser	2			27	29
I alt	245	1	3	284	533

I tabel 7 er foranstaltningsdomme, som er idømt psykisk syge personer, fordelt efter kriminalitetens art. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er det den alvorligste lovovertrædelse, sagen kategoriseres efter. Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningskontor i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som politiet har foretaget,

således at de former for lovovertrædelser, der er nævnt i straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2, prioriteres over øvrige lovovertrædelser.⁶

Der er i intet tilfælde af de sager, som angår drab, forsøg herpå, kvalificeret brandstiftelse eller særlig grov vold (straffelovens § 246) fastsat en længstetid for foranstaltningen. I en af sagerne omhandlende voldtægt er der fastsat en længstetid på tre år. I en ud af de 21 sager vedrørende røveri er der fastsat en længstetid, mens det drejer sig om 16 pct. i sager vedrørende trusler (straffelovens § 123 og § 266), ni pct. i sager om brandstiftelse i øvrigt og i syv pct. i sager om grov vold (straffelovens § 245).

For så vidt angår vold eller trusler mod offentligt ansatte (straffelovens § 119) og simpel vold (straffelovens § 244), er der i hovedparten af sagerne fastsat en længstetid. For sager angående tyveri, andre straffelovsovertrædelser⁷, vold i øvrigt⁸ samt særlovsovertrædelser⁹ er der i alle eller størsteparten af tilfælde fastsat en længstetid. Endelig ses af tabellen, at der er fastsat en længstetid i alle sager om blufærdighedskrænkelser, samleje med barn m.v. samt andre sædelighedsforbrydelser.¹⁰

Vedrørende kriminalitetens art, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2, og eventuel fastsættelse af længstetider følger dommene – både for de mentalt retarderede (tabel 8) og de mangelfuldt udviklede m.v. (tabel 9) – i høj grad den fordeling, som er beskrevet for de psykisk syge.

⁶ Sidstnævnte prioritering har været anvendt siden 2013. Ændringen betyder, at andelen af sager, der vedrører trusler (straffelovens § 123 og § 266), bliver relativ stor, idet den nu prioriteres over eksempelvis simpel vold (straffelovens § 244) og vold og trusler mod offentligt ansatte (straffelovens § 119).

⁷ Sagerne under kategorien 'andre straffelovsovertrædelser' vedrører en sag om menneskesmugling, antaste Folketingets sikkerhed eller frihed m.v. (straffelovens § 113, stk. 2), lægge hindring i vejen for udførelse af offentlig myndigheds tjeneste eller hvern (straffelovens § 119, stk. 4 (tidligere stk. 3)), afgivelse af urigtige oplysninger til offentlig myndighed (straffelovens § 164), dokumentfalsk (straffelovens § 171), uagtsom brandstiftelse (straffelovens § 182), forvolde fare for dyrs liv eller sundhed (straffelovens § 190), narkotikakriminalitet (straffelovens § 191), våben og eksplosivstoffer under skærpende omstændigheder (straffelovens § 192 a), afpresning (straffelovens § 281), moms, skatte og toldsvig (straffelovens § 289), hæleri (straffelovens § 290) og hærværk (straffelovens § 291).

⁸ Sagerne under kategorien 'vold i øvrigt' angår forvoldelse af fare for liv eller legeme (straffelovens § 252) og uagtsom skade på legeme og helbred (straffelovens § 249).

⁹ Særlovsovertrædelserne angår lov om euforiserende stoffer, våbenloven, udlændingeloven, færdselslovens bestemmelser om spiritus- og promillekørsel, lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning, knivloven samt beredskabsloven.

¹⁰ Sagen under kategorien 'andre sædelighedsforbrydelser' angår børnepornografi (straffelovens § 235).

Tabel 8

Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningsens længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	1 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt	5				5
Andet seksuelt forhold end samleje	3				3
Blufærdighedskrænkelser	1		3	5	9
Vold/trusler mod off. ansatte	14	1	4	37	56
Simpel vold	3		6	15	24
Grov vold	8		3	2	13
Vold i øvrigt	1		1	1	3
Kvalificeret brandstiftelse	1				1
Brandstiftelse i øvrigt	10		1	1	12
Frihedsberøvelse	2			1	3
Trusler	13			3	16
Tyveri		1	3	2	6
Røveri	4		2		6
Andre straffelovsovertrædelser			1	5	6
Særlovsovertrædelser				4	4
I alt	65	2	24	76	167

Tabel 9

Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Voldtægt	6			6
Blufærdighedskrænkelser			4	4
Andre sædelighedsforbrydelser			2	2
Vold/trusler mod off. ansatte	8		21	29
Simpel vold			17	17
Grov vold	10		3	13
Brandstiftelse i øvrigt	3	1	1	5
Trusler	11		4	15
Tyveri	1		5	6
Røveri	4		1	5
Andre straffelovsovertrædelser			11	11
Særlovsovertrædelser			8	8
I alt	43	1	77	121

Nye foranstaltningsdomme i 2019

Forfatter

Justitsministeriets Forskningskontor

Dato

Juni 2020

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Telefon

72 26 84 00

Email

jm@jm.dk

ISSN

2245-7771